

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET LAPJA

ALAPÍTVÁ:
1862-ben



Főszerkesztő:
PÁPAI GÁBOR



1994.
ÁPRILIS

CXXIX. évfolyam

A tartalomból

A világ erdei
97. oldal

*Az ellentmondás feloldása egy-egy
ösztönző érdekeltségi rendszer
bevezetésével valósítható meg.*
102. oldal

*Az alapgondolat tehát az lenne, hogy az
erdő olyan speciális magántulajdon,
melyben az élőfa a társadalmat szolgálja,
csak a holt fa lehet magántulajdonban.*
103. oldal

*A kerületvezetők ahhoz képest, hogy
milyen mértékben voltak felelősek a
kialakult helyzetért,
aránytalanul nagy terhet viseltek a
méltánytalanul alacsony fizetésükért.*
112. oldal

*Vitathatatlan értéket jelent a hegységben
fakadó több mint 350 forrás tiszta vize.*
114. oldal

Mentsük meg Drégelyóvár romjait!
115. oldal

Erdészeti Lapok
Az Országos Erdészeti Egyesület
folyóirata
CXXIX. évfolyam 4. szám
(1994. április)
HU ISSN 1215-0398

Szerkesztő: a szerkesztőbizottság. **Tagjai:** Agócs József, Apatóczy István, dr. Balázs István, dr. Bartha Dénes, Bolla Sándor, dr. Bondor Antal, Bús Mária, Gencsi Zoltán, dr. Góbból Antal, Gyöngyössi Péter, dr. Kárpáti László, Kertész József, Kovács Gábor, ifj. Pál Miklós, Pápai Gábor (a bizottság elnöke), Rakk Tamás, Sántha Antal dr. Sonnevend Imre, dr. Szikra Dezső, dr. Szodfridt István, Varga Béla, Wisnovszky Károly.

FŐSZERKESZTŐ: PÁPAI GÁBOR

TERVEZŐSZERKESZTŐ: SÁGI MARGIT

Szerkesztőség: 1027 Budapest, Fő u. 68.

Telefon: 201-7737

Fax: 201-7737

Felelős kiadó: dr. Lelkes Lajos

Kiadóhivatal: 1165 Budapest,
Koronafűrt u. 44.

Telefon: 183-6575



Nyomdai munkák: Pítisi Állami Parkerdőgazdaság nyomdaüzeme, Budakeszi. Felelős vezető: Borsi Rudolfné
A kézirat lezárva: 1994. március 20.

Terjeszti: a Magyar Posta. Elfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a hírlapkézbesítőknél, a posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR), Budapest, XIII., Lchel u. 10/a. — 1900 — közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással, a HELIR 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámra. Megjelenik havonta. Külföldön terjeszti a Kultúra Könyv- és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat, 1389 Budapest, Pf.: 149.

СОДЕРЖАНИЕ

<i>Г.-не Кочия:</i>	Биологическая защита естественных саженцев	104
<i>Ш. Маллар:</i>	Качество древесины в алфандских лесах	105
<i>Л. Мадар:</i>	Заражение Fomes annosus насаждений междуручья Дуная и Тиссы	109

TARTALOM

ERDÉSZETI POLITIKA

<i>Csóka Péter – Fejes László:</i>	A világ erdei	97
<i>Dr. Kollwintz Ödön:</i>	A privatizált erdőkben folytatható gazdálkodás	100
<i>Válasz Raskó György államtitkárnak</i>		101
<i>Óvári Ilona:</i>	Gazdálkodás erdővagyon szerint	102

ERDÉSZETI KUTATÁS

<i>Dr. Kovács Gáborné:</i>	Biológiai védelem lehetőségei erdeifenyő-csemetéknél	104
<i>Dr. Molnár Sándor:</i>	Tények, gondolatok az alföldi erdők faanyag-minőségéről	105
<i>Magyar Lajos:</i>	A gyökérrontó tapló okozta fertőzés ökológiai tényezőinek vizsgálata a Duna-Tisza közén	109

TÁJ ERDŐGAZDÁLKODÁS

<i>Börzsöny-Cserhát</i>		112
<i>Teszár Károly:</i>	A természetvédelem és az erdőgazdálkodás viszonya a Börzsönyben	114
<i>Teszár Károly:</i>	Drégelyvár	115

TERMÉSZETVÉDELEM

<i>Tovább romlik a német erdők állapota</i>		116
<i>Dr. Bartha Dénes:</i>	Alig ismert fafajaink III.	117

ERDŐKERÜLŐBEN

<i>Csányi Sándor:</i>	Szakmai szókincsünk	118
<i>Bánó László:</i>	Dévényi Antal emlékére	121
<i>Pápai Gábor:</i>	Közjóléti erdő Domonyvölgyben	124
<i>Apatóczy István:</i>	Aki lemaradt, kimaradt	125
<i>Gerely Ferenc:</i>	összeállítás	126
<i>Wagner Tibor:</i>	Jáhn Ferenc emlékére	127
<i>Homolya József:</i>	Féltem az erdőket	127
<i>Apatóczy István:</i>	Egy kortárs egyesület jubileumán	127

KÖNYVESPOLC 128

EGYESÜLETI HÍREK

INHALT

<i>Dr. Kovács, G. Frau:</i>	Biologischer Schutz der Kieferplantzen	104
<i>Dr. Molnár, S.:</i>	Holzqualität der Wälder des ungarischen Tieflandes	105
<i>Magyar, L.:</i>	Fomes annosus Infektion in der Region zwischen Duna und Tisza	109

CONTENTS

<i>Kovács, G.-né:</i>	Biological protection of Scots pine seedlings	104
<i>Molnár, S.:</i>	Quality of growing timber in the lowland stands	105
<i>Magyar, L.:</i>	Fungal infection of stands between Danube and Tisza caused by Fomes annosus	109

CSÓKA PÉTER - FEJES LÁSZLÓ

A világ erdei

Hatalmas vállalkozás végéhez érkezett a FAO, amikor 1993-ban az Erdészeti Bizottság (COFO) XI. ülése elé terjesztette az 1990-es világ-erdőleltár végeredményét. A 10 évente készülő leltár ezen utolsó kötete öröndetes és szomorú tényeket is tartalmaz Földünk erdeinek állapotáról.

1981 és 1990 között tovább folytatódott az erdőterület egyre gyorsuló ütemű zsugorodása, évente átlagosan 15,4 millió ha trópusi erdő (Magyarország erdőterületének közel tízszerese) tűnt el a Föld színéről. Nemcsak a hatalmas mennyiség riasztó azonban, hanem az a tény is, hogy 1980-ban az erdőterület csökkenését csak mintegy évi 11,4 millió hektárra becsülte a FAO. Az erdőterület csökkenése szinte kizárólag a trópusi erdőket érintette. Latin-Amerika és a karibi térség 7,4 millió ha, Afrika 4,1 millió ha, Ázsia 3,9 millió ha erdőt veszített évente, a mérsékelt övi erdők területe az elmúlt 10 évben, ahogy 1950 óta mindig, növekedett.

A trópusi erdők eltűnésének fő oka a népesség gyors szaporodása és az ezt kísérő nyomor. A Föld lakossága az elmúlt negyven évben megduplázódott és 2050-ig valószínűleg ismét kétszereződik. A népesség 77%-át a fejlődő világ alkotta 1990-ben, és a FAO előrejelzése szerint a népesség ilyen ütemű növekedése minimálisan évi 10 millió ha erdő kiirtását fogja követelni a jövőben is.

Nemcsak az erdőirtás jelent azonban nagy problémát, hanem az erdők degradációja is, amelyet a túlzott ipari- és tűzifatermelés, a legeltetés és a tűz okoz. Ráadásul az erdősítés üteme is jelentősen elmaradt a várakozástól. Az 1980-ban évi 26,1 millió ha-ra becsült erdősítésből az 1990-es felmérés alapján csak mintegy évi 18 millió ha-ra tehető a sikeresen erdősített terület.

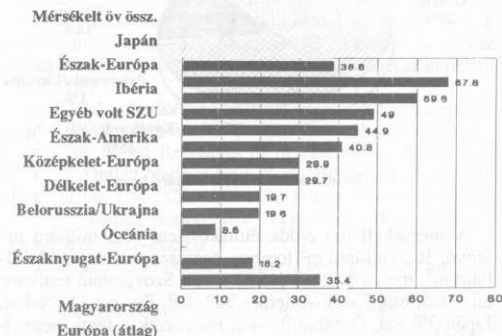
1. ábra
Az erdők és egyéb fás területek megoszlása 1990-ben



Az 1990-es erdőleltár a világ erdőterületét (a nem erdő jellegű egyéb fás területekkel együtt) 4,06 milliárd ha-ra becsüli (1. ábra), 2,06 milliárd ha (50,7%) a mérsékelt övi fejlett országokban, 1,73 milliárd ha (42,6%) a trópusi országokban, 270 millió ha pedig az „egyéb mérsékelt övi” kategóriába sorolt Argentína, Chile, Kína, a két Korea,

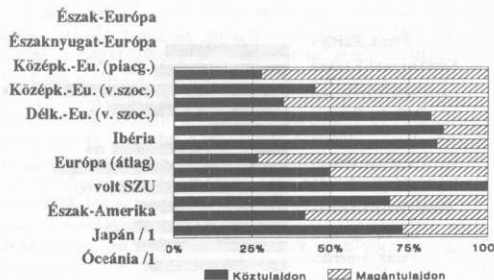
Mongólia és Dél-Afrika területén található. A mérsékelt övi régiókn belül az erdőszűrség átlagosan 39%-os, a két szélső-értéket Japán (68%) és Északnyugat-Európa (9%) képviseli (2. ábra). Természetesen szem előtt kell tartani azt a tényt, hogy bármennyire egységességre törekedett is az erdőleltár, bizonyos fokú különbségek terhelik a közölt adatokat. Ez az erdőszűrségi érték például magában foglalja az erdők mellett az egyéb fás területeket is. Az Ibériai-félszigeten pl. az erdőnek nem nevezhető bokorerdők magas aránya miatt igen jelentős a fás száru vegetáció térfoglalása.

2. ábra
Erdők és egyéb fás területek aránya a mérsékelt övben 1990-ben



Európában az elmúlt évtizedben kb. 2 millió hektárral növekedett az erdőterület. Ez a növekedés mintegy 2,5 millió hektár erdősítés, 1,3 millió hektár természetes növekedés és 1,8 millió hektár művelési ágból való kivonás egyenlegként állt elő.

3. ábra
Erdők és egyéb fás területek köz- és magántulajdonlásának aránya a mérsékelt övi régiókban



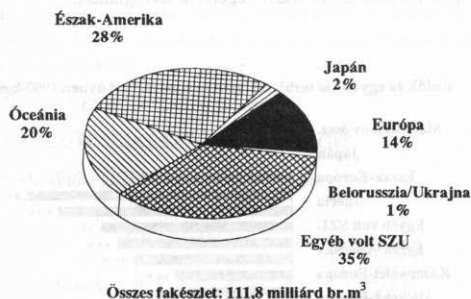
1/ Csak erdők

Az erdők tulajdonos szerinti megoszlása az eltérő történelmi, társadalmi és politikai viszonyok miatt országonként nagy különbségeket mutat (3. ábra).

Európában szinte pontosan az erdők fele van köztulajdonban. (A köztulajdon elsősorban állami tulajdonot jelent, de lehet tartományi, községi vagy közösségi tulajdon is.)

Figyelemre méltó, hogy Észak-Amerikában, Óceániában és Délkelet-Európa piacgazdaságú országaiban is viszonylag magas a köztulajdonban lévő erdők aránya. (Magyarországon ez az érték kb. 69% volt 1990-ben.)

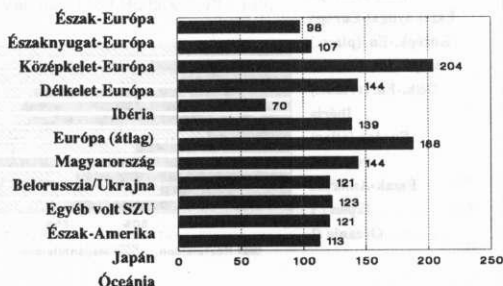
4. ábra
Gazdasági erdők élőfakészletének megoszlása



A mérsékelt övi erdők élőfakészlete 75,5 milliárd m³ fenyő, 36,5 milliárd m³ lombos, összesen mintegy 112 milliárd m³, melynek zöme (45%) a volt Szovjetunió területén található, míg Észak-Amerika 34%-kal, Európa 11%-kal, Japán 3%-kal, Óceánia 2%-kal részesedik a fenti mennyiségből (4. ábra).

Az egy hektárra eső élőfakészlet (5. ábra) érdekes összehasonlítást ad alkalmat. Mielőtt azonban a Magyarországra vonatkozó adatot rendkívül kedvezőnek ítélnénk, meg kell jegyezni, hogy a mi élőfakészlet-adatunk jelentése inkább föld feletti dendromassza, miután sok országban az élőfakészlet csak adott minimális átmérő fölötti fakészletre vonatkozik.

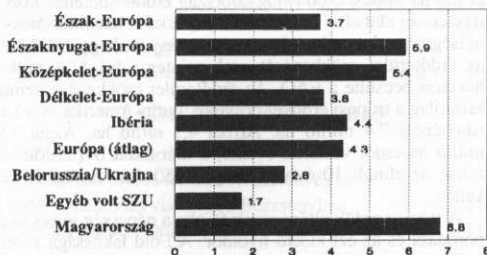
5. ábra
Hektáronkénti élőfakészlet a gazdasági erdőkben



A legmagasabb hektáronkénti élőfakészletek Svájcban (329 m³), a volt NSZK területén (298 m³) és Ausztriában (286 m³), míg a legalacsonyabbak Izraelben (46 m³), Görögországban (65 m³) és Spanyolországban (69 m³) találhatók. Talán sokak számára meglepő, hogy a közismerten erdőült skandináv államok közül Finnországban és Norvégiában csak 86 m³ a hektáronkénti fakészlet.

Az egy hektárra eső nettó növedék alakulását szemlélteti a 6. ábra.

6. ábra
Hektáronkénti nettó folyónövedék a gazdasági erdőkben

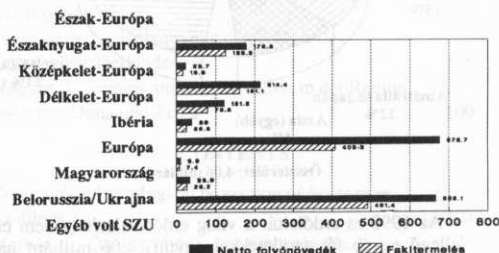


A legnagyobb növedékértékeket Írországból (8,4 m³/ha), Luxemburgból (8,1 m³/ha), Dániából (7,5 m³/ha), a legalacsonyabbakat Ciprusról (0,5 m³/ha), Albániából (1,1 m³/ha) és Görögországból (1,5 m³/ha) jelezték. (Magyarország 6,8 m³/ha.)

Érdekes, hogy az egyébként alacsony fakészletű ibériai országokban a növedék az európai átlag körüli értéket mutat (Spanyolország 4,3 m³/ha, Portugália 3,6 m³/ha), Új-Zéland ültetvényerdeiben, melyek főleg Pinus radiátából állnak, a növedék évi 21,5 m³!

A becslések szerint a mérsékelt övi régió fakitermelése mintegy 1,86 milliárd m³ volt 1990-ben, melyből 771 millió m³ Észak-Amerikából, 578 millió m³ a volt Szovjetunió területéről, 437 millió m³ pedig Európából származott. A kiemelt mennyiség közel 2/3-a valamennyi régióban fenyő volt.

7. ábra
Az évi nettó folyónövedék és a fakitermelés összehasonlítása millió br. m³



Az Európában kitermelt mennyiség 93%-a, 408 millió m³ gazdasági erdőkből került ki, 7% pedig a gazdaságosan nem művelhető erdőkből, illetve az egyéb fás területekről származott.

A fakitermelés valamennyi régióban a nettó növedék értéke alatt maradt (7. ábra).

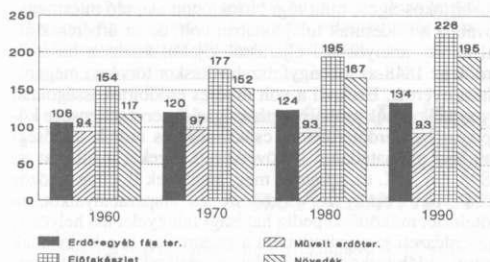
A nettó növedék önmagában természetesen nem használható a fakitermelési lehetőség megállapítására, hiszen azt számos egyéb tényező, korosztályviszonyok, vágáskorok stb. is befolyásolja, így nem vonható le olyan következtetés, mely szerint az európai erdők fakitermelési lehetősége nincs kihasználva.

Ugyanakkor azonban a kitermelés és a növedék fenti viszonya alátámasztja a gazdasági erdőkre vonatkozó azon megállapítást, hogy azok élfakészlete továbbra is növekszenek.

A korábbi évtizedek erdőleltárainak adataival való összehasonlítás az erdővagyon számottevő gyarapodását jelzi (8. ábra).

Míg az összes erdőterület 146 millió hektárról 195 millió hektárra növekedett 1960 és 1990 között, addig az aktíván művelt erdőterület 143 millió ha-ról 133 millió ha-ra csökkent. Ez a változás a rendelkezések közötti súlyponteltolódást jelzi.

8. ábra
Európa erdőinek változása 1960–1990
1950 = 100%



Ugyanakkor a fenti időszakban a gazdasági erdők fakészlete 8,2 milliárd m³-ről 18,5 milliárd m³-re, hektáronkénti fakészletük 57 m³-ről 139 m³-re, hektáronkénti éves növedékük 2,1 m³-ről 4,3 m³-re emelkedett. Ezek az adatok egyértelműen pozitív képet rajzolnak az erdővagyon négy évtizede tartó növekedéséről.

Európában tehát nem az erdőterület változása áll az érdeklődés középpontjában, hanem az erdők állapota, valamint a fatermelési és védelmi, közjóléti funkciók aránya, a nem faanyaggyártási hasznosítás lehetősége.

Az 1990-es erdőleltár megkísérelte felmérni az erdészeti politikák várható változásai irányait is. A felmérés egyértelműen kimutatta, hogy az európai országok zömében a figyelem négy területre összpontosul: a védelmi, vízgazdálkodási, természetvédelmi és rekreációs célú haszonvételekre. A fatermesztés azonban továbbra is kiemelkedő fontosságú marad, míg a vadászati és legeltetési célú haszonvételek jelentősége csökkenni fog.

A felmérésből az is nyilvánvalóvá vált, hogy a társadalom erdőhöz való viszonya az egész régióban jelentős változáson megy át. A védelmi és közjóléti funkciók iránti érdeklődés növekedése már a 70-es évek elején nyilvánvalóvá vált.

A jelentés szerint „az erdészek nem mindig voltak kellően felkészülve az erdők iránt mutatkozó fokozott figyelemre, és a szakma hitelét veszítette azáltal, hogy túlságosan is lassan reagált a társadalmi elvárásokra.” (Azt hisszük, ez a megállapítás ismerősen cseng a magyar erdészek számára is!)

A világ-erdőleltár adatgyűjtési és elemzési módszereiben is további fejlesztésre vár, hiszen megalapozott következtetések csak megbízható adatok felhasználásával nyerhetők. Ennek érdekében már idén megindult a 2000. évi leltár szakértői előkészítése, s a módszertani problémák sokasága vár még megoldásra, elsősorban a trópusi erdőleltár elkészítésénél. E térségben csak nemzetközi összefogással oldható meg a természeti kincs számbavétele.

A témával foglalkozó hazai szakirodalom két kiadvánnyal is gazdagodik a közeljövőben. Az Erdőrendezési Szolgálat gondozásában fog megjelenni a „Magyarország erdőállományainak főbb adatai. 1990”, valamint a Halász Aladár szerkesztette „Erdészeti gazdaságtörténet számokban 1920–1990”.

Reméljük, mindkét mű hasznos ismeretek forrása lesz az erdőt szerető szakemberek és nem szakemberek számára.

A „The Forest Resources of the Temperate Zones”^{*} I., II. kötet, United Nations New York, 1992, és a „Main Findings of the UN-ECE/FAO 1990 Forest Resource Assessment”^{**}, United Nations New York, 1992 felhasználásával.

^{*} A mérsékelt égöv erdőleltára.

^{**} Az 1990-es ENSZ-EGB/FAO erdőleltár legfontosabb eredményei.

A piacgazdaságra való áttérés a volt „szocialista tervgazdaság” keretében működött országokban az erdőgazdasági tervrendszer átalakítását teszi szükségessé. Az ezzel kapcsolatos kérdések megbeszélésére a IUFRO 1992 novemberében Prágában, nyugat és kelet állami erdőgazdasági szakembereinek Erdőgazdasági Európa-fórumot tartott. Legfontosabb az átalakulásban a központosított, merev tervezéssel minden tervezés ellen keltett ellenszenv leküzdése. Az átmenet nem kíván szabadulni mindenfajta tervezéstől, hanem a tervezés értelmességét kívánja növelni, ökológiai illetékességünket kell az erdőben megőriznünk. A fatermelés-üzides-tervezésvédelem kérdéseiben alternatívákat kell felállítani, a lehetőségeket előrelátóan megtalálni, hogy a társadalom igényeit eredményesen elégítessék ki.

A demokráciára való áttérés mindenfajta erdészeti ténykedés nyilvánosságának kiterjesztését kívánja. Meg kell szokni a nagyközönség érdeklődését az erdőgazdálkodás tervezése iránt. Párbeszédet kell folytatni ebben a lakossággal, természetvédekkel, újságírókkal. A magántulajdon elszaporodásával célserű a nagytér-leltározásra és -ellenőrzésre áttérni, elkerülve a magántulajdon megsértését. Nyugaton nagymértékben kifejlődött a tájtervezés, ami jelentősen hozzájárul az erdőgazdasági helyi célok és eszközök feltárásának lehetőségéhez. Jelzi az erdőelés különböző formáit és megvilágítja a más tájhasznosítók illeszkedését; az erdőgazdaságot pedig fokozott mértékben kötelezi az ökológiai feladatokat tervezésére.

A keleti és nyugati tervezési rendszer összehasonlítása a nyugatot is megszokott módszereinek újabb átgondolására készíti, s ehhez jó ösztönzést kapott a keletiekől.

(AFZ 1993. 4. Ref.: Jérôme R.)

DR. KOLLWENTZ ÖDÖN

A privatizált erdőkben folytatható gazdálkodás

Az erdő állandó, de szerény jövedelmet biztosító olyan tőkének tekinthető, amelynek hozama közel állandó, amit az évi fatermése ad. Az állandónak tekinthető erdőöket kizárólag az évi fátömegnövekedés kiemelésével lehet biztosítani.

Az erdő – bárki legyen is a tulajdonosa – a *nemzeti vagyon* része, amelynek közérdekű jelentőségét gazdasági (fatermesztési–materális) funkciójánál gyakran jelentősebb *védelmi* (környezet-, talaj- és vízvédelem) és *közjóléti* (egészségügyi, szociális, üdülési) = immateriális rendeltetései adják. Az erdők így felsorolt működéseinek a biztosítása az államhatalomra olyan kötelezettségeket ró, amelyek arra hatalmazzák fel, hogy az erdőbirtokosoktól olyan gazdálkodást követeljen meg, amely az erdők széles körű funkcióinak állandó fenntartását biztosítja. Az államnak tehát az erdőgazdálkodás viteléhez közvetlenül is be kell avatkoznia és fel kell állítania azokat a korlátokat, amelyekben belül az erdőtulajdonos (birtokos) gazdálkodásával kapcsolatos intézkedései a közérdeket nem veszélyeztetik. E korlátok egyik részét a törvénnyel, tehát az erdőgazdasági üzemszabályozásról szóló törvényben, a másik részét az erdőterület tulajdonoshoz kötött, de benne folytatható gazdálkodás államilag szabályozott.

A magántulajdonba adás (döntően kárpótási és/vagy vagyonnevesítési eljárásokkal történt privatizáció) főként olyan erdőterületeket érintett, amelyekben a gazdálkodást üzemszabályozásról szóló törvények végezték. Ezeket a privatizációra kijelölt kisebb-nagyobb, de egy birtokos (állam, mgtsz) tulajdonában volt területeket a licitációs folyamán rendszerint több tulajdonos szerezte meg. A tulajdonilag így szétforgácsolt erdőterületen a továbbra is érvényes üzemszabályozás szerint kell gazdálkodni.

Közvetett, hogy az erdőgazdálkodás hosszú periódusú (több évtizedes, sőt évszázados) folyamat, amely csak megfelelő korosztályozással mellett képes a szakszerű erdőgazdálkodás vezetéséhez (erdőfelújítás, erdősítés, ezek pótlása és ápolása, tisztítások, ápoló- és nevelővágások) szükséges anyagi fedezetéről gondoskodni. Ez pedig csak nagyobb kiterjedésű erdőbirtokoknál vagy erdőközösségeknél lehetséges. Egyéb esetekben az erdő, akár több évtizeden át, kézzel fogható jövedelmet nem biztosít, sőt az erdő fennmaradása végett a nem csekély költséget kívánó szükséges (ápolási és nevelési) munkákat el kell végezni.

Az üzemszabályozásról szóló törvények kötelezettségének több mint 100 éves múltja van. Már az 1879. évi XXXI. tc. (első modern erdőterületi törvény) ezt az erdők jó részére (korlátozott forgalmú erdőkre) kötelezővé tette. Az 1935. évi IV. tc. (második erdőterületi törvény) ezt a kötelezettséget valamennyi erdőre kiterjesztette. A ma még érvényben lévő 1961. évi VII. törvény (szocialista erdőterületi törvény) ezt megerősítette, olyan megszorítással, hogy a „megőrzésszerű szocialista átszervezés” után megmaradt erdőbirtokosságai és magánerdőbirtokosai az erdőgazdálkodást „államerdőszeti üzemeltetés”-ként kellett folytatni. Így az erdőtulajdonosokat érdektől elszakították.

Az erdőterületek állandó fenntartása és funkcióinak biztosítása, továbbá mint nemzeti vagyon megmaradása érdekében, végül az erdőterületi rendelkezései szellemében az erdőkre való licitációs kezdetén az érdekeltek tudomására kellett hozni, hogy a *privatizáció folyamán magántulajdon-*

ba került erdőkben is kizárólag osztatlan közös erdőgazdálkodás folytatható. Ez azt jelenti, hogy az egyes erdőtulajdonosok birtokhatárai elmosódnak, csak az erdő határainak töréspontjai kell tartósan megjelölni, az erdőtulajdonosokat az erdőbirtok egészéből csak a szerzett erdőterület-nagyságának megfelelő eszmei részek illetik!

Az árverés alkalmával eltérő korú és (esetleg) fafajú állományok jutottak egyesek tulajdonába, ami azonban nem jelenti azt, hogy az idősebb állománnyal rendelkezők emiatt a közösen folytatott erdőgazdálkodásnál több jogra és nagyobb jövedelemre tarthatnának igényt. Pedig természetesen lenne vehető, hogy az erdőközösségbe idősebb erdő bevitte közösségi tag a közösségi vagyonból, illetőleg évi jövedelméből nagyobb részt kívánna. Ez az igény azonban csak akkor lenne elismerhető, ha a licitáláskor a faállomány külön is felértékeltek volna. Valójában azonban csak az erdőtalaj aranykorona-értéke volt az alap (még akkor is, ha azt egységesen a négyeszes szorzóval vették számításba), így teljesen jogos az az eljárás, hogy az erdőközösség tagjai a közösségbe vitt területeik alapján kerüljenek nyilvántartásba, részesüljenek a jövedelemből. Az erdő teljes állománya a közösség tagjai között területeik arányában tehát eszméileg osztott, vagyis valamennyi közösségi tagot minden korszakból a reál rész megillet.

Az osztatlan közös erdőgazdálkodásnak több évszázados múltja van: az 1700-as években kialakult nemzeti közbirtokosságok, mint régi birtokjogon alapuló intézmény, továbbá a földesurak tulajdonában volt, de az úrbéresek által az ún. arányosítási eljárással kijelölt közösen használt erdők az 1848-as joggyűlés szabadsádgörög törvényi megerősítést nyertek. Ezeknél a volt úrbéres erdőbirtokosságoknál a gazdálkodásuk szabályozatlansága és szervezetenélkülisége következtében erdőterületeik csökkenése és erdek minőségének romlása múlhatatlanul bekövetkezett. Ezeket a hibákat az 1898. évi XIX. tc. szüntette meg, amelynek II. cikke a közös erdő birtokosait szervezkedésre és alapszabályalkotásra kötelezte, működését pedig hatósági felügyelet alá helyezte. Az erdőszeti joggyakorlat ezt a szakmailag is a legjobbnak tartott erdőbirtokossági irtású erdőgazdálkodási formát nemcsak fenntartotta, hanem tovább is fejlesztette, így az 1935. évi IV. tc. (146. §-a) a közös gazdálkodási kötelezettséget a *telepésekre* vonatkozóan is *kiterjesztette*. Ezt a történelmileg kialakult erdőkezelési formát az 1961. évi VII. törvény is, nehezen bár, de elfogadta.

Az új erdőtulajdonosok erdeiben a szakszerű erdőgazdálkodást mind tulajdonosi, mind piaczgazdasági érdekből hamarabb meg kell indítani. Mindaddig, amíg a közös erdőkezelésre irányuló egyesülés meg nem történik, az erdőben *semminemű fahasználat nem végezhető*, illetve ilyennek végzése büntető intézkedést von maga után.

Addig is, amíg a közös erdőgazdálkodás törvényes szabályozása meg nem történik, az erdőbirtokossági irtású szervezethez legjobban hasonlító, az 1992. évi I. törvényben szabályozott, a szövetségekre vonatkozó rendelkezései az erdőbirtokossági szövetségekre alapításra adaptálhatók. Ezek megalkotásával kapcsolatos feladatok dióhéjban az alábbiak:

1. Amidőn valamely település (község, város) határában az erdő privatizációja befejeződött, mindazon erdőtulajdonosok (kárpótási árverésen, vagyonnevesítéssel vagy

egyéb módon szerzették), akiknek erdei egy tömbben vannak, de azok is, akiknek erdei eüől elkölönölnek, de a település határain belül vannak (esetleg még az erdőtelepítésre alkalmas [kijelölöt] egyéb terület) *erdőbirtokossági szövetkezet alapításának a szándékáról* a területileg illetékes erdőfelügyelőséget értesítsék. Amennyiben ez a szándéknyilatkozat elmarad, az erdőfelügyelőség az érdekeltek figyelmét erre felhívja, egyben arra is, hogy adott határidőn belül az erdőszövetkezet megalakítása céljából az erdőtulajdonosok közül erre alkalmas *ideiglenes elnököket* válasszanak. Amennyiben ezt is elmulasztják, az erdőfelügyelőség saját hatáskörében az erdőtulajdonosok közül jelöl ki ideiglenes elnököket.

2. Az ideiglenes elnök feladata a *szövetkezeti tagok névjegyzékének* az összeállítása (név, lakhely, erdőterület nagysága, kataszteri helyrajzi vagy telekkönyvi [földkönyvi] szám és a területeknek megfelelő szávozatszámok) a rendelkezésre álló okmányok alapján. A névjegyzéket két héten át a községházán közszemlére kell függeszteni.

3. Össze kell állítani az erdőbirtokossági szövetkezet *alapszabály-tervezetét*. Ehhez segítséget a szövetkezeti törvény 17. §-a ad. Az itt nem szereplő, de a szakszerű erdőgazdálkodás megteremtése céljából az alapszabály-tervezetben még tárgyalni kell: az alkalmazottak felfogadásának és alkalmazásának a módját és feltételeit, az erdőbirtokossági szövetkezet tevékenységi körét és az esetleg szükségesként jelentkező közös munka kivételének és lerovásának szabályait, az évi tiszta jövedelem felosztásának módját, továbbá, hogy mekkora területnagyság jogosult a közgyűlésen egy szavazatra. A törvény 17. §-ának 2/f pontjában tárgyalrt részjegyek helyett az erdőbirtokossági szövetkezeti ingatlan kataszteri helyrajzi, illetve telek-(föld)-könyvi számaát kell feltüntetni. Az alapszabály-tervezet véleményezés végett az erdőfelügyelőségnek kívánatos bemutatni.

4. Az *alulról közgyűlést* az ideiglenes elnök hívja össze, ennek időpontjáról az erdőfelügyelőséget értesíti. Az alulról közgyűlésen történik a névjegyzék helyességének ellenőrzése és jóváhagyása, az alapszabály-tervezet ismeretése és megszavazása, valamint a tisztségviselők: elnök, választmány, erdőgazda, jegyző, valamint a háromtagú felügyelőbizottság megválasztása és az esetleg szükséges, az erdő őrzését és kezelését végző erdész alkalmazása (felfogadása).

5. Az alapszabály okiratra foglalása és a cégbírósághoz való felterjesztése, amely azt nyilvántartásába bevezeti.

Az erdőbirtokossági szövetkezet szabályszerű működése az alulról közgyűléssel kezdődik, gazdálkodásukra a hivatkozott szövetkezeti törvény rendelkezései és az erdőgazdálkodás szakmai előírásai az irányadók.

Kívánatos, hogy az osztatlan közös erdőgazdálkodásra vonatkozó törvény majdani hatálybalépésével a szövetkezeti törvény alapján megalakult erdőszövetkezetek erdőbirtokossági társulatokká alakuljanak át. Ennek a módja törvényi szabályozást kíván, mert a szövetkezeti törvény 79. §-a erre lehetőséget egyelőre nem ad.

Az 1988. évi VI. törvényben tárgyalrt gazdasági-társasági (közkereseti, betéti) *formák* aligha alkalmasak az erdőgazdálkodás vitelére, mert ezek korlátlan és egyetemleges felelőssége mellett folytatott közös gazdasági, főként üzleti tevékenységek, amelyeknél a vagyoni hozzájárulás mellett a személyi közreműködés is kötelező. A törvény szerint a bevitt vagyon a társaságnak vagy a tulajdonába, vagy a használatába kerül. Kivételes esetben, ha az erdőgazdálkodás szakszerűsége biztosítottnak látszik (főként személyi tulajdonba került nagyobb erdőterületnél) *magánerdő-gazdálkodásra* is lehetőséget nyílt. Ez azonban csak akkor mehetne végbe, ha ezek *államerdészeti kezelésének* törvényi szabályozása megtörténik.

Az Országos Erdészeti Egyesület elnökségének ÉSZREVÉTELE az Államtitkári sajtótájékoztatóról

Megnyugvással olvashattuk szaklapunk előző számában az erdőbirtokossági társulatokról Raskó György államtitkár úr által tartott sajtótájékoztatót elhangzottakat. Ez a tény azt bizonyítja: kormányzatunk felismerte, hogy a továbbiakban is az ország erdeinek közel 40%-án a megváltozott tulajdonviszonyok ismeretében szabályozott keretek között folytatható tovább a szakszerű erdőgazdálkodás. Bízunk abban, hogy a Parlament felismerve az ügy fontosságát megalkotja az erdőbirtokossági törvényt.

Azt azonban már nem tudjuk elfogadni, mely szerint „Fél évig kellett az erdész-lobbit simogatni a piacgazdálkodási szemlélet elfogadásához”

Szeretnénk hangsúlyozni, hogy már több, mint egy évtizede a magyar erdőkből kikerülő faanyag jelentős részét nyugati piacokra exportáltuk, és ezt a faanyagot nem valamiféle antikonomikus szemlélettel kőtyavetyéltük el.

A piacgazdasági szemléletünket bizonyítottuk be, amikor hadakoztunk az erdők kárpótlása során a faállományok értékét figyelmen kívül hagyó gyakorlat ellen, amikor a Befektetési Alapok tervezetében megfogalmazott 15%-os éves osztalék garantálását, és a brókerházak közreműködésével átjátszani igyekvők törekvéseit akadályoztuk.

Hangsúlyozni szeretnénk, hogy tanuljuk és alkalmazzuk a tiszteséges piacgazdaság követelményeit, de az erdőnek nemcsak ökonomiai, de ökológiai rendszere is van. A világ erdőgazdálkodása ebbe az irányba mozdult el. Egy Földünk van, és ennek szerves részét képezik az erdők, amely az emberi lét fenntartásához elengedhetetlen oxigént termel és biztosítja a tiszta vizet, amely már térségenként „kincset” ér.

Az erdészeknek akkor lenne jó a közérzete, ha az elmúlt időszakban megvalósulhattak volna a tervezett erdőtelepítések, valamint a kormány által deklarált szervezeti változások végrehajtásra kerültek volna. Ez azonban még várat magára.

Nem az állásunkat féljük, biztosak vagyunk abban, hogy a megváltozott piacgazdaság mellett is alkalmazkodni leszünk képesek és szükséges lesz a társadalomnak a jó erdőkre, de az erdők koncesszióba adása (kezelésük pályázati rendszere) idegen az európai gyakorlatiattól és ez a magyar erdők szakszerű kezelését is megkérdőjelezi.

Ez nemcsak az erdészeknek, hanem a társadalomnak és elsősorban a politikusok és a kormányzati tisztségviselők felelőssége.

Az OEE elnöksége

Míg a kisembereknek az erdők privatizációjának eddigi módja szakmailag és erkölcsileg elfogadható, addig a magyar társadalom elleni legnagyobb merényletnek, a kincstári vagyongazdálkodásnak azt a jó erkölcsrel össze nem egyeztethető lehetőséget kell tekinteni, amelynek alapján az egyesek vagy a brókerek által – az anyagilag megszorultaktól – a kárpótlási jegyeket féláron összevásárolva, azokért az ország legértékesebb erdeit földértékkel, tehát fillérekért vásárolhatják fel. Ezzel az ország társadalmát, az államkincstárt akár 1000%-osan megkárosítanák: 1 Ft-ért 1000 Ft értékű kapnának, ez pedig nem más, mint az ország kirablása! Az erdők privatizációját mindaddig, amíg az erdőgaz-

dálkodással kapcsolatos új törvények országgyűlési leterjesztése és kihirdetése meg nem történik, bűn volt megkezdni. A jelenlegi erdészeti jogi interregnum sem megfelelő törvényi, sem megfelelő szankcionálási előírásokat nem tesz lehetővé, így illegális fakitermelés előfordulásakor a terület kötelező felújítása elmaradhat, ami az elmúlt 100 év folyamán több ízben előfordult tulajdonosváltások alkalmával rendszerint be is következett. Ez minden esetben erdőterület-csökkenést okozott. Az erdőfelügyelőségeket nagy felelősség terheli és töltük éberséget kíván, a főhatóságtól pedig olyan intézkedéseket, amelyek a szankcionálásokat elriasztó hatását biztosítanák.

ÓVÁRI ILONA

A gazdálkodás erdővagyon szerinti érdekeltségi rendszerének kialakítása

Az erdők privatizációja és az ezzel járó tapasztalatok egyre élesebben vetik fel azt a kérdést, hogyan lehet összhangot teremteni az erdő hosszú távú és a tulajdonos rövid távú érdekei között.

Az ellentmondás feloldása egy *összintű érdekeltségi rendszer* bevezetésével valósítható meg. Ez a rendszer azon kereteken belül működik, amelyben a tulajdonos gazdálkodása nem sérti az erdőt mint ökológiai egységet. Amennyiben a tulajdonos kielég a kitermelés és az erdő sérelmére elkövet vagy elmulaszt valamit, szigorú szankciókkal felelősségre vonandó.

A jövőben várható, hogy az erdőknek mintegy 40%-ában a magántulajdonosok fognak gazdálkodni és az állam fogja gyakorolni az erdők érdekeit képviselő szakmai felügyeletet. Ez nagyon szükséges megoldás lenne, ehhez azonban **nem elegendő a jelenleg érvényben lévő törvények és jogszabályok.** A nyereségérdekeltségben gazdálkodó tulajdonosoktól nem várható el a társadalom érdekeinek érvényesítése. Ez csak akkor követelhető meg, ha a gazdálkodást *vagyonérdekeltségű rendszerbe* terelhetjük. Javaslatom tehát a következő:

A tulajdonosok erdővagyonuk növelésében kell érdekeltté tenni. Ez nem a terület növelését jelentené (az erdőtelepítés továbbra is más forrásból valósulna meg), hanem a birtokukban lévő erdő minőségének szinten tartását vagy növelését. Az erdővagyon értékének meghatározása után az érdekeltségi rendszer kialakítható.

Az erdővagyon értékének megállapítása

tulajdonos esetében – az üzletiértékelési adatok alapján végrehajtható a következő módon:

Évente megállapítható a tulajdonosok érdekeinek fajtájának és fatemészetének osztályonkénti bruttó fatömege. A fatemészet osztály felhasználásával figyelembe vesszük a faanyag eltérő minőségét, mely termőhelyenként változik. Ezt követően fajtájonként, fatemészet osztályonként és korosztály-csoportonként kialakítunk egy önmagában arányos árrendszert, melynek alapján a piaci árak képezik. A megfelelő árak és fatömegek szorzata adja a forgalmi értéket képviselő faanyag értékét. Ezt követően megállapítjuk a forgalmi értéket nem képviselő faanyaggal rendelkező erdők értékét és meg-

határozzuk az erdők egyéb hozamát is. Az egy adott időpontra vonatkozó erdővagyon tehát a következő tételekből áll:

1. **Forgalmi értéket képviselő faanyag értéke:** számítása a fenti elv alapján történik.

2. **Forgalmi értéket nem képviselő faanyaggal rendelkező erdők értéke:** – 1. kivétel + folyamatban lévő erdőfelújítások (K-1; K-1-1);

– befejezett erdők értéke (K-1; K-1-1);

– befejezett korszak revíziós korrigon meglévő érték (5 évi ápolás + K-1; K-1-1);

– revíziós koron túli, forgalmi értéket nem képviselő faanyaggal rendelkező erdők értéke (revíziós érték + folyónövekedés az adott korrigon értékben meghatározva)

Erdővagyon mint élőfakészlet összesen:

3. **Az erdők egyéb hozamának számbavétele:**

– erdei melléktermékek értéke (becsült adat)

– közjóléti funkció (fiktív, de önmagában belül arányos érték);

– természetvédelmi erdők érték-korrektúrája (a természetvédelmi okokból tiltott, folyónövekedéssel nem rendelkező erdő eszmei értéknövekedése)

Az erdővagyon mint ökológiai egység összesen:

A számítás részletes kidolgozása megtörtént, de ismertetése meghaladná a jelenlegi cikk adta lehetőségeit.

Az erdőtulajdonosok érdekeltségi rendszere az erdővagyon változása alapján kialakítható a következő módon:

Az erdőterület kimondja, hogy a kitermelési erdő helyén meghatározott időn belül új erdőt kell létesíteni. Ennek finanszírozására és a termőhelyi szélsőségek kiegyenlítésére szolgál az Országos Erdészeti Alap. Ez a rendszer eddig jól működött, figyelembe vette az eltérő termőhelyi adottságokat és az Alapba történő befizetési kötelezettségeket ennek függvényében próbálta reálisan megállapítani. Napjainkban azonban lényegesen változik a helyzet. Az erdők egy részében a magántulajdonosok fognak gazdálkodni és az erdőfelügyeleten keresztül az állam fogja képviselni az erdők érdekeit. Ebben az esetben az eddig alkalmazott mechanizmus módszer nem jó. Az Országos Erdészeti Alap működtetése továbbra is törvényben rögzítetten, minden tulajdonosra

nézve, szektorsemlegesen szükséges. Működésében azonban gyökeres változásra van szükség a tartamos erdőgazdálkodás érdekében. Erre tett javaslatom alapja az lenne, hogy az Alap képzése ne a kitermelt bruttó fatömeg alapján történjen, hanem a tulajdonos erdővagyonának változása alapján, mellyel a szabályozás ösztönző jellegűvé válna. A módszer lényege a következő:

– Minden év december 31-i állapotnak megfelelően megállapítjuk a gazdálkodó erdővagyonát, melyből a változás minden évben nyomon követhető.

– Ha az induló vagyon és a záró vagyon egyenlő, azaz az erdővagyon változása zérus, akkor a befizetendő erdőfenntartási járulék összege egyenlő az erdőfelújítási kötelezettségek maradéktalan elvégzésekor képzendő összeggel, az Országos Erdészeti Alapból való követelés pedig a ténylegesen megvalósult erdőművelési munkák értékével.

– Ha az induló vagyon nagyobb a záró vagyonnál, azaz csökkent az erdővagyon, akkor az erdőfenntartási járulék összege úgy képzendő, hogy az erdőfelújítási kötelezettségek elvégzéséhez szükséges összeget egy 1,0-nél nagyobb – a csökkenés mértékével progresszíven növekvő – tényezővel szorozzunk. Az Alapból való követelés a ténylegesen megvalósult erdőművelési munkák értékével egyenlő. Az erdővagyon változásának alsó határa, mely még nem esik külön büntetés és bírságolás alá, nem lépheti túl azt az értéket, mely akkor keletkezik, ha a fakitermelés az üzemi tervi lehetőséget maximálisan kihasználja, de az erdőfelújítási munkák elvégzése elmarad vagy eredményessége csökken az érvényben lévő szakmai lehetőségek szintjéig.

– Ha az induló vagyon kisebb a záró vagyonnál, azaz növekedett az erdővagyon, akkor a befizetendő erdőfenntartási járulék összege úgy képzendő, hogy az erdőfelújítási kötelezettségek elvégzéséhez szükséges összeget egy 1,0-nél kisebb – a növekedés mértékével progresszíven csökkenő – tényezővel szorozzunk.

Az Országos Erdészeti Alapból való követelés ebben az esetben is a ténylegesen megvalósult erdőművelési munkák értékével egyenlő. Az erdővagyon változásának felső határa úgy érhető el, ha fakitermelés nem folyik, az erdőművelési munkák pedig maximális eredményességgel elkészülnek.

Az elszámolást az erdőfelügyelőségek gazdálkodóként, a tárgyévét követő február 28-ig végzik el, de a várhatóan képzendő teljes összegű erdőfenntartási járulék és erdőfelújítási költségvetés alapján, év közbeni befizetési kötelezettséget, illetve előleget állapítanak meg. A számítási módszer kidolgozása egyszeri, de körültekintő munkát igényel, mert ezzel rugalmas, önmagát szabályozó rendszer alakítható ki.

A működötés folyamán két tényezőt kell meghatározott időközönként azért karbantartani, hogy a rendszer ne szakadjon el a valóságtól:

– az erdővagyon számításánál használt forgalmi értéket képviselő faanyag árrendszert,

– az erdővagyon számításánál használt, forgalmi értéket nem képviselő faanyaggal rendelkező erdők értékének számításához használt árrendszert, mely nem más, mint az erdőművelési munkák finanszírozására használt árrendszer.

E két árrendszer szoros összefüggésben van az erdőművelés költségeivel, ami pedig a piaci árak alakulásának egyik fontos tényezője. Az erdőművelés finanszírozásának tehát fedeznie kell a felmerülő költségeket, melyek beépülnek a faanyag árába.

A módszer előnyei a következők:

– A büntető és kedvezményező szorzók jó megállapításával elérhető, hogy a nagyobb árbevétel (nyereség) reményében kitermelendő, aránytalanul nagy mennyiségű, minőségi faállomány már nem hozza meg a várt nyereséget az erdőfenntartási kötelezettség progresszív emelkedése miatt;

– Ugyanez következne be akkor is, ha költségkímélés miatt erdőművelési munkát hagyna el a gazdálkodó. A többi befizetési kötelezettség meghaladná a megtakarítás mértékét;

– A rendszer ösztönözhetne az értékebb célállományok kialakítására, mert az is az erdővagyon növelését jelenti;

– Alkalmas a módszer arra, hogy a privatizáció során az új tulajdonosok – függetlenül erőterületük nagyságától – saját belátásuk szerint tömörülhessenek gazdálkodó egységekbe, vagy maradhassanak önállóak attól függetlenül, hogy miből és hogyan akarnak megélni. Mindenki előtt világos, hogy minél kisebb és/vagy minél egységesebb korban és fajtában a birtokolt erdőterület, annál egyenlőtlenebb az erdő kitermelésével elérhető bevétel és az erdő felújításával felmerülő kiadás időbeni megoszlása. Ez megoldható az ún. osztatlan kezelés problémáját is, mely a privatizáció folyamán jelenleg nem úgy valósul meg, ahogy azt elképzeltek a szakemberek. (A kárpótlás egy tömbben kijelölt erdőterületek nem folyamatos területi egységekben kelenek el, hanem – az erdőrésztel-határokat figyelmen kívül hagyva – a kijelölt területeken belül foltokban. Az új tulajdonosoknak ugyan előírjuk az osztatlan gazdálkodást, de ez már csak kényszerű gazdasági integrálódást fog jelenteni. A cél, az ökológiai egységek erdőtümbök mint gazdálkodási egységek fenntartása, már elvész.) Ezzel a módszerrel legalább a gazdasági integrálódást lehetne egyszerűsíteni;

– Az erdővagyon értékének meghatározása lehetőséget adna arra, hogy a pénzügyi helyzet felmérése esetén fedezetként elismerjék azt, tehát életnővő hatása lehetne az erdőgazdálkodás fejlesztésére is.

Az eddig tárgyalt érdekeltségi rendszer tehát a gazdálkodásnak azon keretei között működik, melyben a tulajdonos nem sérti az erdőt mint ökológiai egységet. Ennek szakmai előírásait a törvények és rendeletek jól megfogalmazták. Amennyiben a tulajdonos kilép e keretek közül és az erdő rovására elkövet vagy elmulaszt valamit, szigorú felelősségvonnás szükséges. Ehhez a büntető törvénykönyv megváltoztatására van szükség, mely szerint az erdőtulajdonosok teljes vagyonukkal feleljenek az erdőért. Engedély nélküli fakitermelés, elmaradó vagy hosszán elhúzó erdőfelújítás esetén *büntetőjogi felelősségre vonható legyenek az ökológiai környezetben embertársaik sérelmére okozott kárért.* Ezenkívül súlyos, illetve ismétlődő esetben erdőtulajdonon kívüljárásra, illetve kényszerátadásra kerüljön olyan indokokkal, hogy alkalmatlannak válnak erdeik kezelésére. Az alap gondolat tehát az lenne, hogy az erdő olyan speciális magántulajdon, melyben az előfa a társadalmat szolgálja, csak a holt fa lehet magántulajdon. A fa kivágását, kitermelését pedig az erdőtüvény szabályozza és végrehajtásának ellenőrzését egy hatékony szervezet végzi. Ország szervezeti felállást és jogi szabályozást kell tehát létrehozni, amely a tulajdon jellegétől függetlenül érvényt tud szerezni az egyetemes társadalmi érdeknek megfelelő erdőgazdálkodásnak. A jövő erdőgazdálkodásának pedig elegendő kell tennie a tartamosság, a többcélú szükségletfedezés (gazdasági, védelmi, közjóléti stb.) és a gazdaságosság követelményének.